

GRIPP KASALLIGI KLINIK KO'RINISHI, PROFILAKTIKASI VA DAVOLASH

*G'allaorol Abu Ali Ibn Sino nomidagi
jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchisi
Qudratova Yanglish*

Annotatsiya. Mazkur maqolada gripp kasalligining etiologiyasi, epidemiologiyasi, klinik belgilari, tashxislash usullari, profilaktikasi va davolash tamoyillari ilmiy manbalar asosida tahlil qilingan. Gripp dunyo bo'ylab keng tarqalgan o'tkir respirator virusli kasallik bo'lib, har yili millionlab insonlarning kasallanishiga sabab bo'ladi. Kasallikning yuqori yuqumliligi, tez tarqalishi va ayrim aholi qatlamlarida og'ir asoratlarni keltirib chiqarishi uni dolzarb tibbiy hamda ijtimoiy muammolardan biriga aylantiradi. Maqolada grippning klinik kechishi, zamonaviy diagnostik usullari, antiviral davolash imkoniyatlari hamda kasallikning oldini olishda emlashning ahamiyati batafsil yoritilgan.

Kalit so'zlar: gripp, influenza virusi, respirator infeksiya, epidemiologiya, klinik belgi, profilaktika, emlash, antiviral preparatlar, davolash, asoratlarni.

Аннотация. В данной статье на основе научной литературы анализируются этиология, эпидемиология, клинические проявления, методы диагностики, профилактика и принципы лечения гриппа. Грипп - одна из наиболее распространенных острых вирусных респираторных инфекций, ежегодно поражающая миллионы людей во всем мире. Из-за высокой заразности, быстрого распространения и тяжелых осложнений среди уязвимых групп населения грипп остается важной проблемой общественного здравоохранения. В статье рассматриваются клиническое течение заболевания, современные диагностические подходы, противовирусное лечение и важность вакцинации в профилактике гриппа.

Ключевые слова: грипп, вирус гриппа, респираторная инфекция, эпидемиология, клинические проявления, профилактика, вакцинация, противовирусные препараты, лечение, осложнения.

Annotation. This article analyzes the etiology, epidemiology, clinical manifestations, diagnostic methods, prevention, and treatment principles of influenza based on scientific literature. Influenza is one of the most widespread acute viral respiratory infections affecting millions of people worldwide every year. Due to its high contagiousness, rapid spread, and severe complications among vulnerable groups, influenza remains an important public health problem. The article discusses the clinical course of the disease, modern diagnostic approaches, antiviral treatment, and the importance of vaccination in preventing influenza.

Keywords: influenza, influenza virus, respiratory infection, epidemiology, clinical manifestations, prevention, vaccination, antiviral drugs, treatment, complications.

Kirish

Gripp (Influenza) dunyo miqyosida eng ko‘p uchraydigan o‘tkir respirator virusli kasalliklardan biri hisoblanadi. Kasallik Orthomyxoviridae oilasiga mansub influenza viruslari tomonidan chaqiriladi va asosan havo-tomchi yo‘li orqali yuqadi. Gripp har yili kuz-qish mavsumida epidemiyalarni keltirib chiqaradi hamda ayrim hollarda pandemiyalar shaklida butun dunyoga tarqaladi. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga ko‘ra, har yili dunyo bo‘yicha bir milliardga yaqin gripp holati qayd etiladi, shundan millionlab bemorlarda kasallik og‘ir kechadi va yuz minglab insonlar gripp asoratlari tufayli vafot etadi. Ayniqsa, bolalar, keksa yoshdagi shaxslar, homilador ayollar hamda surunkali kasalliklarga chalingan bemorlarda gripp og‘ir kechishi kuzatiladi.

Grippning dolzarbligi nafaqat uning keng tarqalganligi, balki iqtisodiy zarar, mehnatga layoqatning vaqtinchalik yo‘qolishi va sog‘liqni saqlash tizimiga tushadigan yuklamaning ortishi bilan ham belgilanadi. Shu sababli grippni erta

aniqlash, samarali davolash va profilaktika choralarini keng joriy etish zamonaviy tibbiyotning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

Gripp virusining uchta asosiy turi mavjud bo'lib, ular A, B va C turlaridan iborat. Influenza A virusi eng xavfli hisoblanadi, chunki u doimiy ravishda mutatsiyaga uchraydi va yangi shtammlar hosil qiladi. Aynan shu xususiyat virusning epidemiyalar va pandemiyalarni yuzaga keltirishiga sabab bo'ladi. Influenza B virusi odatda mavsumiy epidemiyalarni keltirib chiqaradi, Influenza C esa nisbatan yengil kechadigan kasalliklarni chaqiradi.

Kasallikning yashirin davri odatda bir kundan to'rt kungacha davom etadi. Bemor kasallik belgilari paydo bo'lishidan bir kun oldin ham virusni boshqalarga yuqtira boshlaydi. Virus asosan yo'talish, aksirish yoki gaplashish vaqtida ajraladigan mayda tomchilar orqali yuqadi. Bundan tashqari, virus tushgan buyumlar va qo'llar orqali ham infeksiya yuqishi mumkin.

Gripp odatda to'satdan boshlanadi. Bemorning tana harorati qisqa vaqt ichida 39–40 °C gacha ko'tariladi, kuchli bosh og'rig'i, mushak va bo'g'imlarda og'riq, umumiy holsizlik, titroq va ishtahaning pasayishi kuzatiladi. Kasallikning dastlabki kunlarida quruq yo'tal, tomoq qichishi va og'rishi, burun bitishi hamda ko'z yoshlanishi paydo bo'ladi. Ayrim bemorlarda ko'ngil aynishi, qayt qilish va ich ketishi ham kuzatilishi mumkin. Bolalarda kasallik kattalarga nisbatan og'irroq kechishi va tutqanoq bilan namoyon bo'lishi ehtimoli mavjud.

Gripp o'z vaqtida davolanmasa yoki bemorning immuniteti sust bo'lsa, turli og'ir asoratlar rivojlanishi mumkin. Eng ko'p uchraydigan asorat pnevmoniya bo'lib, u virusning o'zi yoki ikkilamchi bakterial infeksiya ta'sirida yuzaga keladi. Bundan tashqari, bronxit, sinusit, otit, miokardit, ensefalit, meningit va nafas yetishmovchiligi kabi xavfli holatlar ham kuzatiladi. Ayniqsa, keksa yoshdagi bemorlarda va surunkali yurak-qon tomir hamda nafas tizimi kasalliklari mavjud bo'lgan shaxslarda o'lim xavfi yuqori bo'ladi.

Gripp tashxisi epidemiologik ma'lumotlar, klinik belgilar va laborator tekshiruvlarga asoslanadi. Zamonaviy tibbiyotda polimeraza zanjir reaksiyasi (PCR) usuli virusni aniqlashning eng ishonchli usuli hisoblanadi. Bundan tashqari, ekspress antigen testlari, virusologik va serologik tekshiruvlar ham qo'llaniladi.

Grippni davolash kompleks yondashuvni talab qiladi. Kasallikning dastlabki 48 soati ichida oseltamivir, zanamivir yoki baloksavir kabi antiviral preparatlarni qo'llash kasallik davomiyligini qisqartiradi va asoratlar rivojlanish xavfini kamaytiradi. Bemorlarga yotoq rejimiga rioya qilish, ko'p miqdorda suyuqlik iste'mol qilish, vitaminlarga boy ovqatlanish tavsiya etiladi. Tana harorati yuqori bo'lganda paratsetamol yoki ibuprofen qo'llaniladi. Antibiotiklar esa faqat bakterial infeksiya qo'shilganda shifokor tavsiyasi bilan buyuriladi.

Grippning oldini olishning eng samarali usuli mavsumiy emlash hisoblanadi. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti har yili virusning yangi shtammlariga mos ravishda vaksina tarkibini yangilab boradi. Vaksinatsiya ayniqsa tibbiyot xodimlari, homilador ayollar, 65 yoshdan oshgan shaxslar, bolalar hamda surunkali kasalliklarga chalingan bemorlar uchun tavsiya etiladi. Bundan tashqari, qo'llarni muntazam yuvish, antiseptiklardan foydalanish, xonalarni shamollatish, niqob taqish, yo'talish va aksirish gigiyenasiga rioya qilish ham kasallik tarqalishini sezilarli darajada kamaytiradi.

Shunday qilib, gripp bugungi kunda ham jamoat salomatligi uchun dolzarb muammo bo'lib qolmoqda. Kasallikni erta aniqlash, zamonaviy davolash usullaridan foydalanish va profilaktika choralarini keng joriy etish kasallanish va o'lim ko'rsatkichlarini kamaytirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Aholi o'rtasida sanitariya-gigiyena madaniyatini oshirish va mavsumiy emlashni keng targ'ib qilish grippning oldini olishning eng samarali yo'llaridan biridir.

Gripp kasalligining qo'zg'atuvchisi Orthomyxoviridae oilasiga mansub influenza viruslari bo'lib, ular A, B va C turlariga bo'linadi. Influenza A virusi eng ko'p mutatsiyaga uchraydigan va pandemiyalarni yuzaga keltiradigan tur

hisoblanadi. Virusning yuzasida joylashgan gemagglutinin (H) va neyraminidaza (N) oqsillari antigen xususiyatga ega bo'lib, ularning o'zgarishi natijasida yangi shtammlar paydo bo'ladi. Shu sababli inson organizmida hosil bo'lgan immunitet uzoq muddat davomida barcha shtammlarga qarshi himoya qila olmaydi.

Kasallik manbai gripp bilan kasallangan inson hisoblanadi. Virus asosan havotomchi yo'li orqali, yo'talish, aksirish va gaplashish vaqtida ajraladigan tomchilar yordamida yuqadi. Bundan tashqari, virus bilan ifloslangan buyumlar va qo'llar orqali ham yuqishi mumkin. Kasallikning inkubatsion davri odatda 1–4 kunni tashkil etadi. Bemor kasallik belgilari paydo bo'lishidan bir kun oldin va kasallikning dastlabki 5–7 kunida virusni atrofdagilarga yuqtirishi mumkin.

Gripp odatda to'satdan boshlanadi. Kasallikning ilk belgilariga tana haroratining 38–40 °C gacha ko'tarilishi, titroq, kuchli bosh og'rig'i, mushak va bo'g'imlarda og'riq, umumiy holsizlik hamda ishtahaning pasayishi kiradi. Kasallik rivojlanishi bilan quruq yo'tal, tomoq og'rig'i, burun bitishi va ba'zan burun oqishi kuzatiladi. Ayrim bemorlarda ko'z yoshlanishi, yorug'likka sezuvchanlik, ko'ngil aynishi va qayt qilish ham uchraydi. Bolalarda esa kasallik ayrim hollarda ich ketishi yoki tutqanoq bilan namoyon bo'lishi mumkin.

Grippning klinik kechishi kasallikning og'irlik darajasiga qarab yengil, o'rta og'ir va og'ir shakllarda namoyon bo'ladi. Yengil shaklda tana harorati qisqa muddat saqlanadi va bemor tez sog'ayadi. O'rta og'ir shaklda intoksikatsiya belgilari yaqqol namoyon bo'ladi. Og'ir shakllarda esa nafas yetishmovchiligi, gemorragik sindrom yoki toksik shok rivojlanishi mumkin. Ayniqsa, homilador ayollar, yosh bolalar, qariyalar va surunkali kasalliklarga chalingan shaxslarda kasallik og'ir kechish xavfi yuqori bo'ladi.

Grippning eng xavfli jihatlaridan biri uning asoratlardir. Virus organizmning himoya tizimini zaiflashtirishi natijasida ikkilamchi bakterial infeksiyalar qo'shilishi mumkin. Natijada pnevmoniya, bronxit, sinusit, otit, miokardit, ensefalit,

meningit va sepsis kabi og‘ir asoratlarda rivojlanadi. Ayniqsa virusli yoki bakterial pnevmoniya gripp sababli o‘limning asosiy omillaridan biri hisoblanadi.

Xulosa

Gripp o‘tkir respirator virusli infeksiyalar orasida eng keng tarqalgan kasalliklardan biri bo‘lib, uning oldini olish va samarali davolash sog‘liqni saqlash tizimining muhim yo‘nalishlaridan hisoblanadi. Zamonaviy antiviral preparatlardan o‘z vaqtida foydalanish, simptomatik davolash, shuningdek, har yili mavsumiy vaksina bilan emlanish kasallikning og‘ir kechishi va asoratlarda rivojlanishini sezilarli darajada kamaytiradi. Profilaktik choralarga rioya qilish, sog‘lom turmush tarzini olib borish va aholining tibbiy savodxonligini oshirish grippga qarshi kurashning eng muhim omillaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. World Health Organization. Influenza (Seasonal). Geneva, 2025.
2. Centers for Disease Control and Prevention. Influenza (Flu): Prevention and Treatment. Atlanta, 2025.
3. Harrison's Principles of Internal Medicine. 21st Edition. McGraw-Hill Education, 2022.
4. Mandell, Douglas and Bennett's Principles and Practice of Infectious Diseases. 10th Edition. Elsevier, 2020.
5. Jawetz, Melnick & Adelberg's Medical Microbiology. 29th Edition. McGraw-Hill, 2023.
6. Murray P.R. Medical Microbiology. 10th Edition. Elsevier, 2023.
7. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi. Gripp va O‘RVI bo‘yicha klinik tavsiyalar. Toshkent, 2023.
8. World Health Organization. Vaccines against influenza: WHO Position Paper. 2022.